

Al segle XIII, decadència del monestir.
El 1675, pateix un fort incendi de 3 dies, queda destruït i es decideix la construcció d'un monestir nou.

DESPOBLAT D'ORONERS. Camarasa (Noguera)
El 1042, carta d'enfranquiment d'Arnau Mir a Exabel i Garoca entre d'altres el castell *Aronnonariis*.
El 1057 donació d'Arnau Mir a l'abadia d'Àger de la meitat de les rendes del castell d'Aroneners.
Al segle XII donació a l'abat d'Àger.

MASIA DE LA VANSÀ. Vilanova de Meià (la Noguera).
Restes de sílex prehistòric i ceràmica medieval.
Als segles XI-XII i XVIII, dos períodes d'ocupació.
El 1010 el comte Ermengol II d'Urgell, la comtessa Ermessenda de Barcelona i Berenguer Ramon dotaren a l'església de Montmagastre amb terres del terme.
Al segle XIV es documenta l'església de Santa Maria de Lavansa amb vint focs
Va ser habitada fins a l'any 1950.

MOLÍ DE BROTONS Castellcir (Moianès)
Al segle X s'esmenten tres molins i una balma a la vall de Marfà.
El 1608 1a documentació amb el nom de molí dels Pilars.
Entre el 1850 i 1851 es genera molta documentació.
El 1863 en una gran riuada moren les vuit persones de la família que el portava i a causa d'aquest fet es va abandonar.

BIBLIOGRAFIA

- ANGLADA, Manuel, PLADEVALL, Antoni, 1991: *Sant Miquel del Fai. Arquitectura a Catalunya Romànica*. Barcelona: Editorial Enciclopèdia Catalana. p. 301.
- BOSCH i DATZIRA, Amàlia, 1986: *Gallifa abans i ara*. Barcelona: El llamp. p. 146-147.
- CAMPS i SÒRIA, Jordi, 1991: *Sant Miquel del Fai. Portada a Catalunya Romànica*. Barcelona: Editorial Enciclopèdia Catalana. p. 302-303.
- JUNYENT, Eduard, 1960: *Catalogne romane 1*. Abbaye Sainte-Marie de la Pierre-qui-Vire, Yonne: Zodiaque. Vol. I. Sant Pere, p. 34.
- MASAGUÉ i TORNÉ, Josep M, 1991: *Gallifa, arquitectura* dins, *Catalunya romànica. Vallès Occidental. Vallès Oriental*. Sant Pere, p. 112-113.
- PLADEVALL i FONT, Antoni, 1991: *Sant Miquel del Fai*. Barcelona: Promefic, S.A.
- PUIG, J., FALGUERA, A., GODAY, J., 1983: *L'Arquitectura romànica a Catalunya. Vol. III els segles XII i XIII*. Barcelona: Institut d'estudis catalans. Sant Pere, p. 286.
- PUIG i CADAVALCH, J, FALGUERA, A, GODAY, J, 1983: *L'arquitectura romànica a Catalunya*, vol. III-1. Els segles XII i XIII. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. p. 118-119
- VALL, R., MASVIDAL, A, 1983: *El romànic del Vallès*. Sabadell: Editorial Ausa. p. 134 i 160.
- VALL i RIMBLAS, Ramon, 1991: *Gallifa, història*, dins, *Catalunya romànica. Vallès Occidental. Vallès Oriental*. Sant Pere, p. 112-113.

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

233

26 de gener de 2025

EL VALLÈS OCCIDENTAL I L'ORIENTAL

SANT PERE I SANT FELIU DE GALLIFA

Les primeres dades que es tenen d'aquesta església són de l'any 1060 amb la dedicació, aquell moment, només de Sant Feliu.

En Bernat de Rocafort, senyor de Gallifa, va fer l'any 1184 el seu testament sacramental amb el qual confirmava les donacions fetes per la consagració de l'església que ens indica que és la finalització d'una reconstrucció o d'una gran reforma.

A partir del segle XIV la titularitat de l'església és compartida a més a més de sant Feliu amb sant Pere.

SANT PERE I SANT FELIU DE GALLIFA. Absis

L'any 1956 va passar a dependre del bisbat de Vic.

L'església parroquial de Gallifa és un edifici d'una sola nau amb capçalera triabsidal. La nau, de planta rectangular, és oberta pel costat de llevant per unir-se al cos de la capçalera; aquest cos és format per un tram de nau més estret, de planta trapezoidal, en el qual hi ha, l'absis central a llevant i dues absidioles laterals, una a tramuntana i l'altra a migjorn, tots tres de planta semicircular i disposats en forma de creu. L'absis s'obre a aquest cos mitjançant un sol reclau i les absidioles amb un doble reclau. Les dues absidioles tenen el diàmetre molt més reduït que el de l'absis central i sobresurten molt poc dels murs en els quals estan integrats.

La nau es cobreix amb una volta de canó seguit de perfil lleugerament apuntat i el cos de la capçalera amb una de canó de mig punt. Les dels absis són voltes de quart d'esfera.

L'interior d'aquest edifici és il·luminat per cinc finestres, amb arc de mig punt i doble biaix; tres són situades a l'absis central, una al mur de migjorn i la darrera al de ponent. La porta d'entrada és al mur de migjorn i formada per dos arcs de mig punt que formen un capialt. El de fora és fet amb dovelles ben tallades de pedra tosca, extradossat per un fi arc fet amb pedres de poc gruix que formen un sobrearc.

L'exterior de l'absis central és decorat amb un fris d'arcuacions cegues delimitat, superiorment, per una faixa que forma una motllura de bisell dret. El fris és format per tres grups de sis arcuacions cada un, separats per faixes verticals o lesenes que van a parar a un sòcol que circumscriu l'absis.

SANT PERE I SANT FELIU DE GALLIFA. Interior.

Les finestres de l'absis estan centrades dins els tres espais definits per les arcuacions i les lesenes.

Un fris d'arcuacions continua pels dos costats del tram de nau que forma la capçalera; la resta de paraments, incloses les absidioles són lliures. Aquest absis presenta també una decoració en

col·locada aquí posteriorment l'any 1918, segons podem veure en una fotografia que es publica a l'obra *L'arquitectura romànica a Catalunya* (Puig, Falguera, Goday, 1983).

L'absis actual és una modificació o ampliació de l'edifici realitzada en època gòtica, en la qual es va formar un ampli presbiteri amb girola. Aquest presbiteri té planta poligonal i és constituït, a més dels murs perimetrals, per un conjunt de pilars que suporten un cel ras constituït per voltes de creueria. Els pilars són disposats de manera que es forma un deambulatori entorn de l'absis. Les voltes són de creueria, nervades, amb clau de volta de pedra treballada. Les voltes, a través de les nervacions, recolzen sobre pilars de secció complexa amb capitell i base de pedra treballada. Els murs interiors són despulats de tot revestiment, seguint les nefastes modes actuals de deixar la pedra vista -com mones de pasqua-, excepte el cel ras del presbiteri que és revestit i pintat.

Al costat esquerre de la nau, i aprofitant la profunditat més gran de la balma, s'hi van construir tres capelles fetes amb murs de pedra de paredar amb les cantoneres treballades. Són cobertes amb voltes de creueria nervades. Els nervis són fets amb maons aplanats igual que l'arcada que obre la capella a la nau.

No hi ha elements clars que ens puguin datar aquest edifici. El mur, tot i que es pot considerar d'època romànica, presenta moltes refeccions que en disfressen l'estructura. Amb tot, l'existència del portal sí que ens aporta una cronologia, més o menys, concreta. Jordi Camps data aquest portal, en el seu treball publicat a *Catalunya romànica*, vol XVIII (1991), partint del treball dels capitells, en un moment imprecís entre les darreres dècades del segle XII i la primera meitat del segle XIII. El presbiteri és datat per Antoni Pladevall, (Pladevall, 1991), del segle XV, data força convenient si ens atenim a l'ornamentació dels pilars i de les claus de les voltes.

Josep M Masagué Torné Arqte.

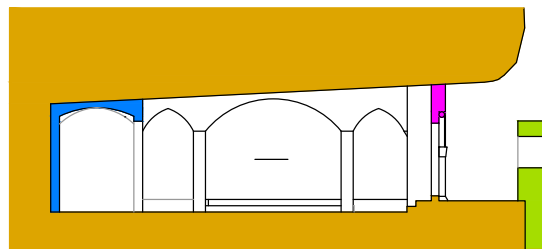
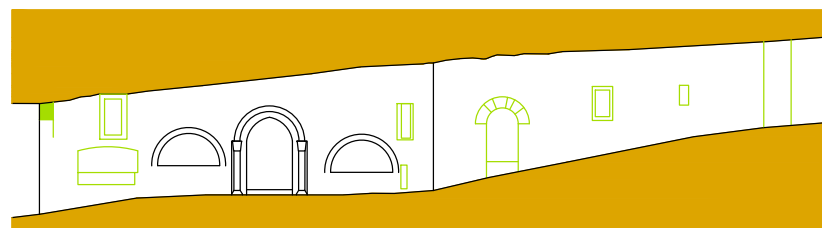
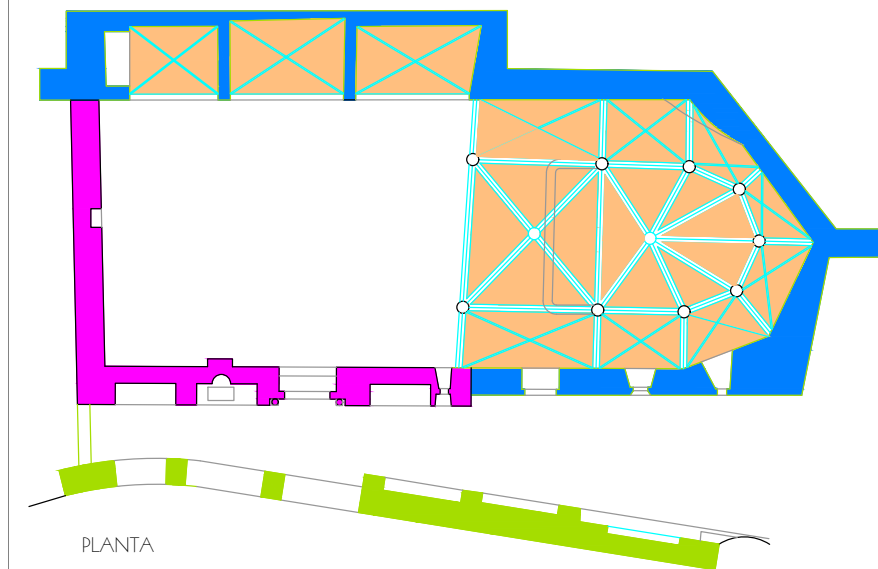
D'edificacions troglodítiques n'hi ha força arreu, com a mostra en donem unes que creiem representatives cada una en la seva funció, però sempre construïdes dins de balmes i amb orígens medievals.

SAN JUAN DE LA PEÑA. Botaya (Jaca)

Al segle X, petit centre monàstic de San Juan Bautista.

EL 1025 refundació del monestir ja com a *San Juan de la Peña* per Sancho el Mayor de Navarra.

1094 consagració església superior.

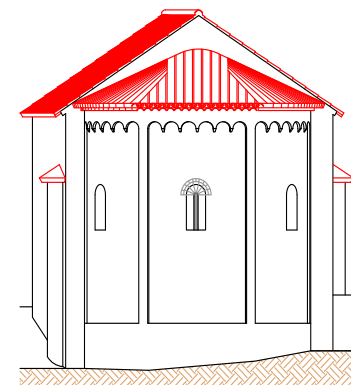
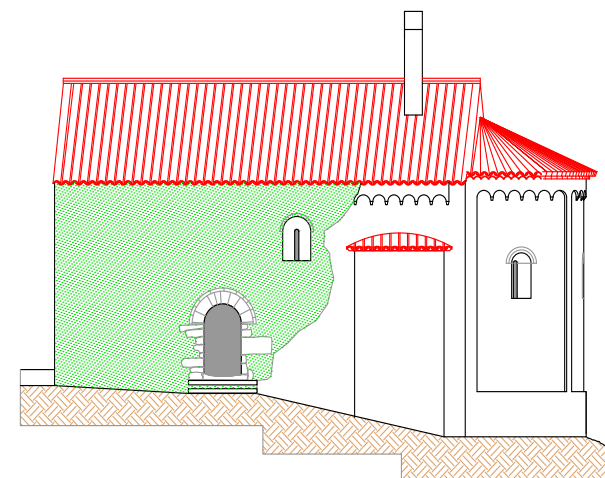

ESCALA

0 1 2 3 5

SANT MIGUEL EL FAI

1508

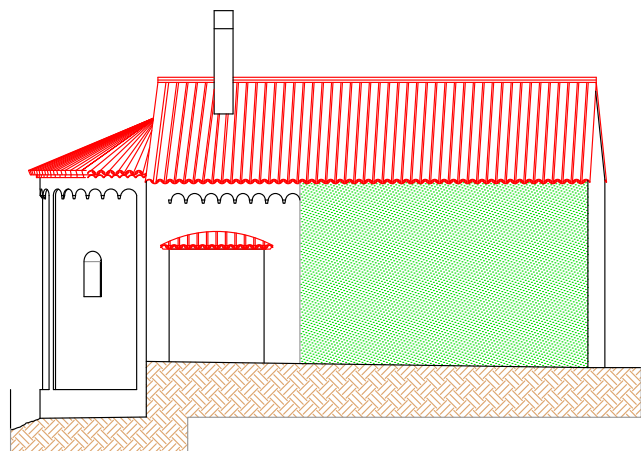

ESCALA

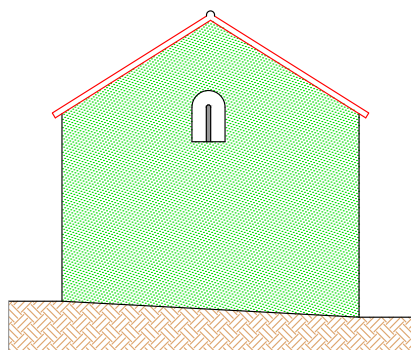
0 1 2 3 5

SANT PERE I SANT FELIX

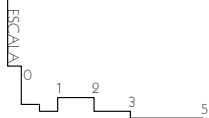
1501

FAÇANA A NORD-NORD-OEST

FAÇANA A OEST-SUD-OEST

SANT MIQUEL DEL FAI. Portal del recente..

com és usual, per tres fulls, un d'ells, el més gruixut, és format per la barreja de reble i morter i és revestit pels altres dos que són molt més prims i tenen la funció de rebre el revestiment d'acabat, el qual és avui totalment desaparegut. Els dos fulls exteriors són formats per pedra de paredar de mida mitjana i disposada en filades horitzontals força regulars, de tota manera hi ha moltes refeccions que trenquen la uniformitat.

El portal d'accés és situat al mur de migjorn. És un modest però interessant portal tallat, d'arc de mig punt amb arquivolta, capitells i columnes. L'ornamentació d'aquest portal és constituïda per l'arquivolta de secció cilíndrica que recolza sobre els capitells i columnes corresponents. Tant l'arquivolta com les columnes tenen la superfície llisa només els capitells i les bases presenten decoració escultòrica. Els capitells mostren una ornamentació de caràcter vegetal que consisteix en una fulla a cada angle, de superfície llisa. Només el de la dreta té un nervi longitudinal molt gruixut. El fons, entre les fulles i l'àbac, és llis i nu. L'àbac segueix les formes que genera el volum destacat de les fulles, però el collarí és llis. Les bases són molt malmeses, però es pot observar una forma troncocònica invertida que semblen uns capitells reaprofitats i capgirats. La porta és flanquejada per dos arcosolis dels quals, el de l'esquerra presenta un ampit revestit per una peça rectangular de marbre, amb motllura perimetral, que sembla que pugui ser una antiga ara de l'església. De tota manera aquesta peça va ser

amb l'església de Sant Miquel i uns terrenys de l'entorn. L'església va ser consagrada el 1006. De primer va ser un monestir independent, però aviat, el 1042, es va unir al de Sant Víctor de Marsella, quedant com a priorat. Mai va tenir més de cinc o sis membres.

Durant el segle XV es va construir la casa prioral. L'any 1567 va ser secularitzat i les rendes passaren a la catedral de Girona fins que l'any 1832 es va abolir el priorat i al cap de tres anys espoliat i venut passà a mans de particular.

La casa prioral és una construcció compacta de planta rectangular amb tres alçades i un soterrani que adapta el sòl habitable a la irregularitat de la roca. L'interior ha estat molt modificat d'ençà que va passar, l'any 1835, a ser propietat particular i es destinés a hostal. La porta d'accés és una gran portalada d'arc de mig punt de grans dovelles molt ben treballades. Al costat mateix hi ha una altra arcada de les mateixes característiques que dona pas a l'interior del recinte on hi ha l'església.

L'edifici és una construcció del segle XV, força sencer, del qual només

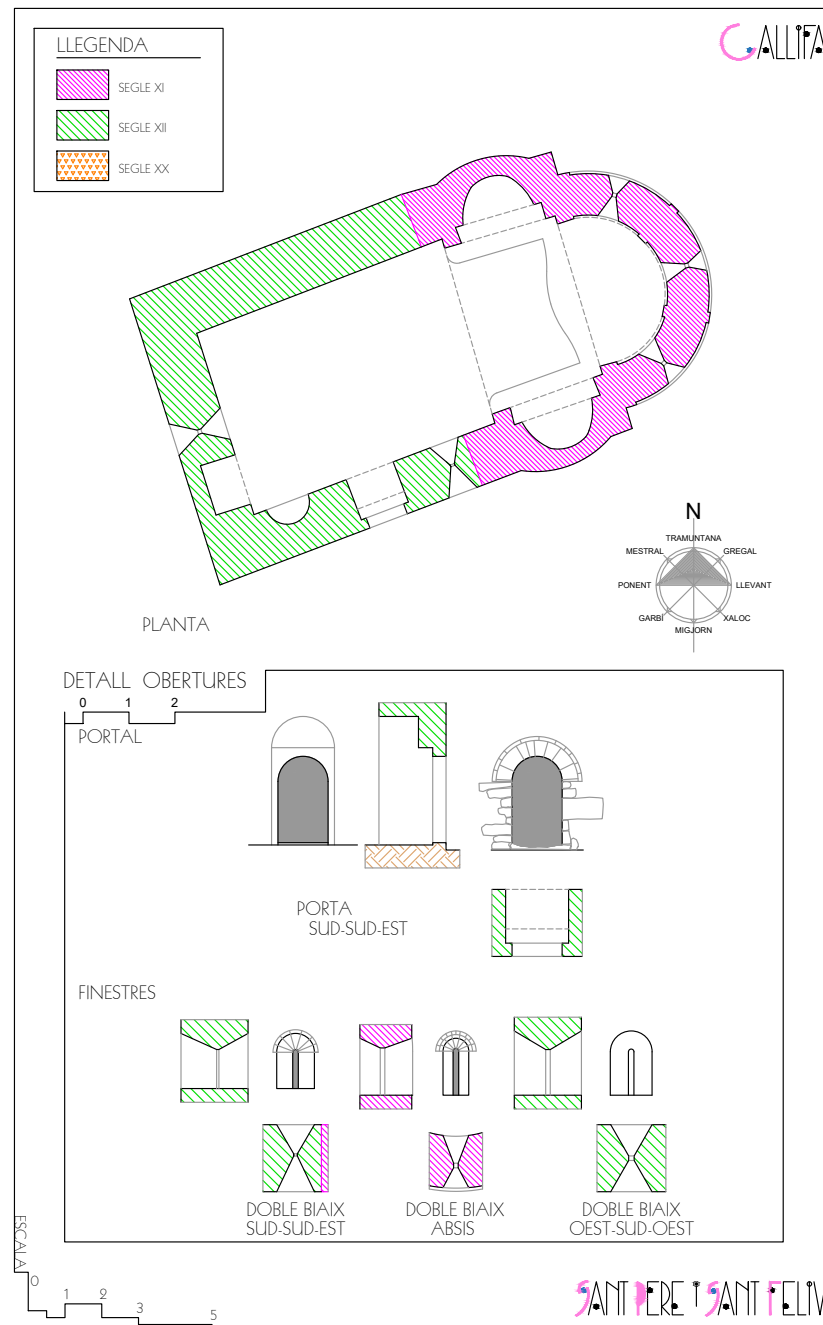
queden les finestres trevolades, les d'impоста en forma de cavet i també les arcades apuntades dels murs mitgers, a les golfes.

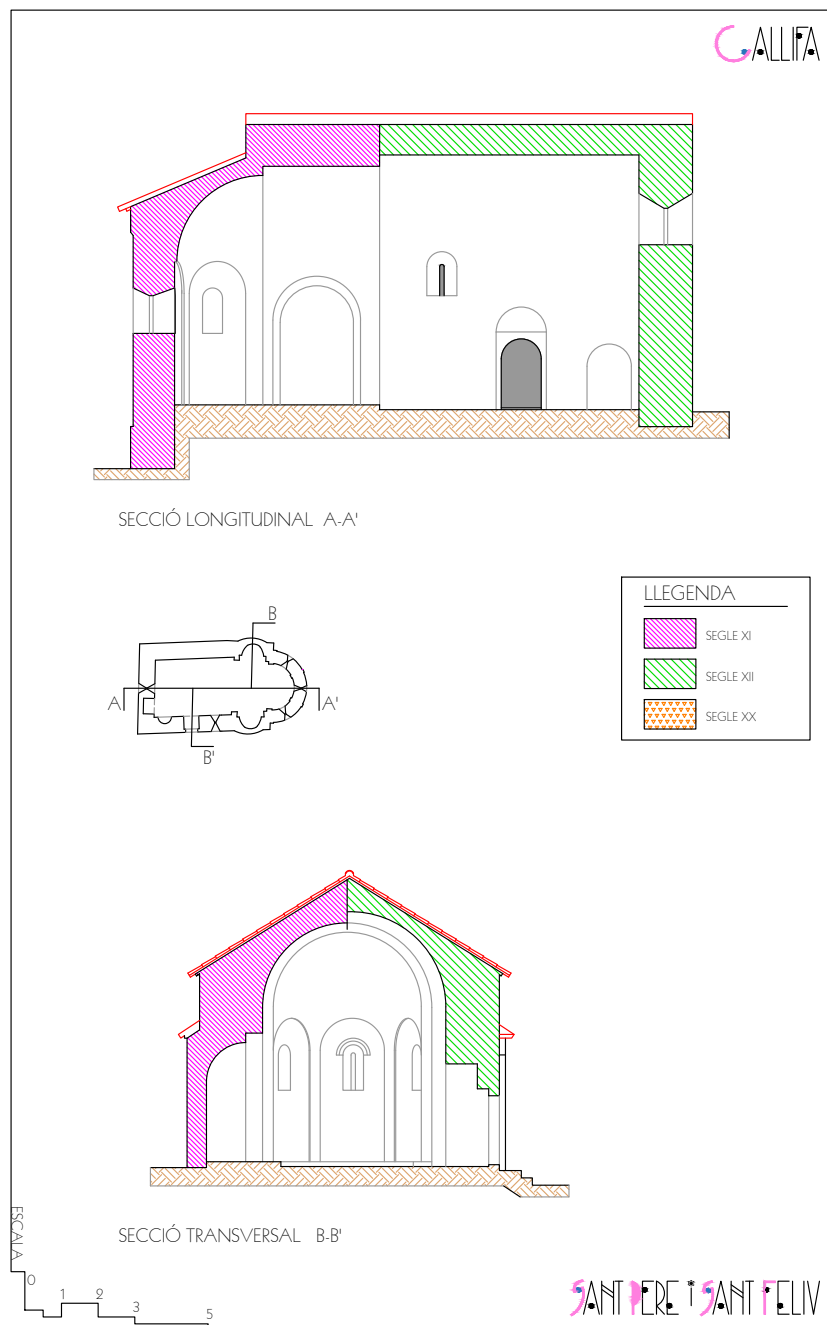
L'església del monestir és un curiós i interessant edifici situat dins d'una balma, el sostre del qual és la mateixa roca que, en aquesta zona, té una disposició força plana. L'edifici, de planta rectangular amb un absis poligonal, és d'una sola nau amb capelles en un lateral que aprofiten l'amplada més gran que té la balma en la zona de la nau respecte de la zona de l'absis.

El mur de migjorn de la nau és potser l'estructura més antiga de l'edifici, juntament amb el portal d'entrada. Aquest mur és constituït,

SANT MIQUEL DEL FAI. Façana.

el parament interior formada per tres arcades en relleu, les quals defineixen uns espais on hi ha, centrades, les finestres.

A la teulada, a la meitat del tram de nau que forma la capçalera, s'hi alça un petit campanar d'espadanya d'un sol ull.

L'aparell dels murs d'aquest edifici és fet amb pedres de paredar - només amb un simple desbastat

a la cara vista- de mida mitjana i disposades en filades horitzontals, força regulars. Les pedres que formen els arcs de les finestres presenten el treball just per donar-los la forma necessària per a la seva funció.

Per les seves característiques podem incloure la capçalera d'aquesta capella dins el corrent llombard, amb una datació tardana, ja a la segona meitat del segle XI. El sector de la nau l'hem de considerar posterior i correspondria probablement a una reconstrucció feta a finals del segle XII. En aquesta etapa hi hauríem d'incloure, amb reserves, la incorporació de les absidioles al cos de la capçalera.

SANT MIQUEL DEL FAI

Sant Miquel del Fai és un conjunt monàstic compost, actualment, per una casa prioral i una església troglodítica que són situades prodigiosament sobre un replanell que es forma amb el desplom de la roca de sobre, en el cingle, on conflueixen els rius Tenes i el Rossinyol i on es pot observar, quan hi ha aigua, les monumentals cascades que formen aquests dos rius. Part d'aquest replanell és protegit per una balma, dins de la qual hi ha construïts els murs de l'església. La casa prioral és protegida per un pany de muralla que tanca el replanell i força el pas a l'única porta defensada per una petita torre.

El monestir fou fundat per Gombau de Besora, senyor del castell de Montbui, quan li van donar els comtes de Barcelona el 997, en alou, la cova

SANT PERE I SANT FELIU DE GALLIFA. Façana sud sud-est.